

Aleksandra Mińkowska
Uniwersytet Warszawski

Edukacja wielokulturowa w przedszkolu – projekt AIESEC International Kindergarten

Summary

MULTICULTURAL EDUCATION IN KINDERGARTEN. INTERNATIONAL KINDERGARTEN
– AN AIESEC PROJECT

The article discusses the role of multicultural education. The main objective was to outline the potential for multicultural education in kindergarten. The author focuses on the multicultural process in the contemporary world and the growing need for its implementation from an early age.

In the study, the author analyses multicultural workshop events in one of Warsaw's kindergartens – the *International Kindergarten* project organised by AIESEC. The author presents a workshop observation report and provides information on the organisational aspects of multicultural workshops. Important for the study were the interviews with the teachers participating in the *International Kindergarten* workshops, who expressed their attitudes towards multicultural education in pre-school education.

Key words: multicultural education, multiculturalism, kindergarten, AIESEC

red. Paulina Marchlik

Wielokulturowość jest procesem, który zachodzi, zdaje się, w każdym społeczeństwie, dlatego, według Jerzego Nikitorowicza, można mówić o wielokulturowości jako o zjawisku powszechnym (2009: 57–59). Za Marianem Golką przyjmuję, że wielokulturowość to: „współwystępowanie na tej samej przestrzeni (albo w bezpośrednim sąsiedztwie bez wyraźnego rozgraniczenia, albo w sytuacji aspiracji do zajęcia tej samej przestrzeni) dwóch lub więcej grup społecznych o odmiennych cechach dystynktywnych: wyglądzie zewnętrznym,

języku, wyznaniu religijnym, układzie wartości itd., które przyczyniają się do wzajemnego postrzegania odmienności z różnymi tego skutkami” (Kempny i in. 1997: 55).

Koniec minionego stulecia oraz początek bieżącego przyniósł znaczący przełom w wielu obszarach życia w Polsce oraz Europie Środkowo-Wschodniej. Nastąpiły bardzo ważne zmiany polityczne, społeczne, gospodarcze oraz kulturowe. Nie bez znaczenia pozostają zachodzące równocześnie, a nawet potęgujące to zjawisko procesy, takie jak: globalizacja, modernizacja, urbanizacja. Wielokulturowość można rozpatrywać jako wynik przemieszczeń ludności, otwarcia granic, migracji, uchodźstwa, mieszanych małżeństw, czy ciekawości poznania innych kultury. Wszystko to sprawia, że współczesne społeczeństwo znalazło się w centrum bardzo dynamicznych zmian i wyzwań. Nikitorowicz zastanawia się nad problemem przed którym staje dzisiejsza edukacja: „Coraz większej liczbie ludzi nie udaje się bowiem sprostać tym wyzwaniom, wielu okazuje zubożenie, rezygnując z aktywności i twórczych działań. Z tego powodu przed edukacją stoi zadanie, niezwykle istotne dla procesu wspierania rozwoju człowieka, umożliwienia przetrwania i rozwoju w pokojowym współistnieniu” (Nikitorowicz 2009: 13).

Edukacja wielokulturowa jest odpowiedzią na zapotrzebowanie współczesnego świata. Społeczeństwo, które staje się coraz bardziej zróżnicowane oraz przemiany, które rozpoczęły się wraz z końcem minionego stulecia (społeczne, ekonomiczne oraz kulturowe), sprawiają, że pojawiła się konieczność zapewnienia odpowiednich działań edukacyjnych – miejsce dla edukacji wielokulturowej. Artykuł podejmuje problematykę edukacji wielokulturowej w przedszkolu – dotyczy najmłodszych odbiorców – dzieci w wieku przedszkolnym (3–6 lat).

„Odpowiednia edukacja już na poziomie przedszkola to swoisty rodzaj integracji łączącej to, co świadczy o odrębności danego dziecka z tym, co zyskuje ono poprzez kontakty z rówieśnikami bądź z dorosłymi przedstawicielami innych kultur. Już w edukacji przedszkolnej odpowiednio dobrane treści (które mogą i powinny zostać wprowadzone) pozwolą na kształtowanie nowej, innej świadomości społecznej, bliższej pojęciu obywatela” (Kamińska 2005: 18). W obliczu wyzwań współczesności, rosnące pokolenie powinno zostać wyposażone nie tylko w świadomość własnych korzeni, również w otwartość na inne kręgi kulturowe. Otwartość ta powinna być kształtowana przez zabawę i w tejże zabawie powinno się odbywać „rozbudzanie ciekawości poznawczej skierowanej w stronę szeroko rozumianego świata” (tamże: 19). Przygotowanie dziecka do otwartości w nawiązywaniu kontaktów z drugim człowiekiem zdaje się być kluczowym aspektem wychowania świadomego Europejczyka. Edukacja poka-

zująca wielość kultur, wprowadzona już w pierwszych latach życia wprowadzi dziecko w rzeczywisty świat, w którym kultury się przenikają. Śmiało można przyznać rację Krystynie Kamińskiej, zdaniem której „wychowanie przedszkolne, promujące szacunek dla ludzi i ich odmiennych kręgów kulturowych, to przybliżanie Polaków do pluralizmu kulturowego” (tamże). Do pluralizmu, który nie zawsze widoczny jest już dla małego dziecka wychowującego się w rodzinie jednolitej narodowo, które jeszcze nie miało okazji podróżować. Edukacja wielokulturowa staje się dla niego pierwszą podróżą, doświadczeniem i odkryciem.

Wprowadzenie do edukacji przedszkolnej treści związanych z edukacją wielokulturową jest nie tylko propozycją, ale wydaje się konieczne. Już wśród dzieci w wieku przedszkolnym ważne jest przeciwdziałanie utrwalaniu i przenoszeniu stereotypów dotyczących innych kultur. Uprzedzenia przenikają do dziecięcego świata z rozmów prowadzonych w domu rodzinnym oraz informacji podawanych w mediach masowych. Stereotypy te ukazują dziecku daną kulturę w negatywnym świetle lub nawet budzą w dziecku niczym nieuzasadnione obawy i lęki.

Dziecko odkrywa świat poprzez podejmowanie wszelkiej aktywności, która wyznacza kierunek jego zainteresowań. W naturalny dla siebie sposób, interesuje się otoczeniem, tym, co jest dla niego dostępne, co może dotknąć, zobaczyć, spróbować.

International Kindergarten to jedna z inicjatyw podejmowanych przez AIESEC (*Association Internationale des Étudiants en Sciences Économiques et Commerciales*) – studencką organizację pozarządową. Organizacja została założona niedługo po zakończeniu II wojny światowej, w roku 1948, przez grupę studentów, która chciała „chronić pokój poprzez lepsze zrozumienie międzykulturowe”.

Program International Kindergarten skierowany jest do przedszkolaków – dzieci w wieku od trzech do sześciu lat i pozwala im już od najmłodszych lat obcować z nieznaną kulturą, przełamywać barierę językową i kształcić ciekawość drugiego człowieka. Warsztaty w przedszkolach prowadzą wolontariusze, którzy chcą przybliżyć dzieciom rodzimą kulturę.

Przystępując do udziału w projekcie, placówka przyjmująca zagranicznych praktykantów podpisuje z AIESEC Polska dwa dokumenty: porozumienie współpracy oraz umowę darowizny. AIESEC zobowiązuje się przeprowadzić staranną rekrutację praktykantów, z których wybierze dwu- lub trzyosobowy zespół chętnych do pracy wolontariuszy. Wolontariusze, pochodzący z różnych krajów, przeprowadzą tygodniowe warsztaty językowo-kulturowe. AIESEC zapewnia praktykantom szereg szkoleń przygotowujących do prowadzenia zajęć, zobowiązuje się również dopełnić wszelkich spraw formalnych związanych z przyjazdem

i pobytem praktykantów na terenie Polski (sprawy wizowe, pomaga dotrzeć do nowej placówki pierwszego dnia pracy), może też pośredniczyć w znalezieniu zakwaterowania. Placówka przyjmująca praktykantów zobowiązuje się do: zapewnienia zakwaterowania (rodzina przyjmująca lub hotel), udostępnienia sali do przeprowadzenia warsztatów, udostępnienia praktykantom komputera i projektora do prowadzenia warsztatów, zapewnienia minimum jednego posiłku dziennie podczas trwania warsztatów oraz zapewnienia opieki anglojęzycznego nauczyciela nad przebiegiem warsztatów. Oprócz tego placówka przyjmująca zobowiązuje się do przekazania darowizny na cele oświatowe, w szczególności edukacyjne działania AIESEC. Darowizna, którą zobowiązuje się wnieść placówka przyjmująca zagranicznych praktykantów w ramach International Kindergarten wynosi około trzysta złotych za tygodniowy pobyt wolontariuszy.

Przedszkole nie ma wpływu na to, z jakiego kraju będą pochodzili praktykanci. Według AIESEC Polska (oddział w Warszawie – Szkoła Główna Handlowa) wolontariusze realizującego praktyki w Polsce najczęściej pochodzą z Azji, Ameryki Południowej i Europy Środkowo-Wschodniej. Cztery lata współpracy AIESEC Polska z Niepublicznymi Przedszkolami Ciuchci Puch Puch w Warszawie (oddział Targówek, Bielany i Wawer) potwierdza te dane. Niepubliczne Przedszkole Ciuchcia Puch Puch kilkakrotnie gościły praktykantów z Ameryki Południowej (Brazylia), Azji (Chiny, Hongkong, Malezja, Kuwejt), ale również z Afryki (Egipt) oraz Australii.

Kilka tygodni przed przyjazdem praktykantów, dyrekcja przedszkola otrzymuje CV wolontariuszy i krótki plan, według którego realizowane będą tygodniowe warsztaty językowo-kulturowe. Praktykanci pracują parami, maksymalnie 6 godzin dziennie. O wymiarze czasu pracy w poszczególnych grupach decyduje dyrektor placówki.

Każde warsztaty planowane są na bazie tego samego schematu. W poniedziałek wolontariusze zapoznają się z dziećmi, często tym spotkaniom towarzyszą słodkie przekąski przywiezione przez studentów, odbywa się prezentacja symboli narodowych krajów. Drugiego dnia warsztatów prezentowane są najbardziej charakterystyczne miejsca, postaci, flora i fauna – praktykanci odwołują się do wiedzy dzieci o danym kraju oraz wprowadzają nowe treści. Trzeciego, czwartego i piątego dnia najczęściej pojawiają się zajęcia o języku, jedzeniu, najpopularniejszych zabawach dzieci w krajach gości oraz tańcach (muzyce). Kolejność zajęć para praktykantów ustala z nauczycielem anglojęzycznym, który codziennie wspiera wolontariuszy w pracy.

Celem badań było zdobycie wiedzy na temat realizacji edukacji wielokulturowej w przedszkolu: form, w jakich edukacja wielokulturowa jest prowadzo-

na oraz zainteresowania dzieci w wieku od 3 do 6 lat jej tematyką. W trakcie prowadzonych badań, autorka zwróciła również uwagę na zaangażowanie i stosunek do edukacji wielokulturowej nauczycieli wychowania przedszkolnego, co również znalazło ważne miejsce we formułowanych wnioskach.

Przystępując do prowadzenia badań autorka sformułowała główny problemem badawczy:

- Jakie są możliwości edukacji wielokulturowej w przedszkolu?

Na jego podstawie, autorka postawiła szczegółowe pytania badawcze:

1. Na czym polegają warsztaty wielokulturowe w projekcie International Kindergarten?
2. Jak wygląda organizacja warsztatów (przygotowanie oraz przebieg)?
3. Na czym polega aktywność dzieci podczas warsztatów?
4. Jakie jest przygotowanie merytoryczne wolontariuszy w tym programie?
5. Jakie jest przygotowanie metodyczne wolontariuszy? Czy prowadzone przez wolontariuszy zajęcia są dostosowane do wieku dzieci?
6. Jaka jest opinia polskich nauczycieli na temat warsztatów realizowanych w ramach projektu International Kindergarten? Jaka jest efektywność zajęć w opinii nauczycieli?
7. Czy nauczyciele wychowania przedszkolnego zauważają potrzebę edukacji wielokulturowej w przedszkolu?

Autorka zdecydowała się w badaniach na wybór metod jakościowych: obserwacji oraz wywiadu. W kwietniu 2015 r. obserwowała trwające pięć dni warsztaty wielokulturowe International Kindergarten w Niepublicznym Przedszkolu Ciuchcia Puch-Puch Bielany¹. Przeprowadziła również w sierpniu 2015 r. wywiady z nauczycielami dotyczące edukacji wielokulturowej. Wszyscy nauczyciele, z którymi rozmawiała uczestniczyli w warsztatach wielokulturowych International Kindergarten w Niepublicznym Przedszkolu Ciuchcia Puch Puch Bielany.

¹ Niepubliczne Przedszkola Ciuchcia Puch Puch to warszawska sieć przedszkoli działająca od 1996 r. jako Zielona Ciuchcia, a po roku 2011 pod nazwą Ciuchcia Puch Puch w trzech dzielnicach: na Bielanach, Targówku i Wawrze. W Ciuchci Puch Puch, w ramach autorskiego programu wychowania przedszkolnego, w zakresie edukacji społecznej realizowana jest edukacja wielokulturowa. Jej celem, według programu, jest: „Budzenie zainteresowania życiem ludzi w innych krajach i obszarach klimatycznych. Rozumienie różnic występujących między ludźmi na świecie (kolor skóry, zwyczaje kulturowe, folklor, obrzędy, język). Dostrzeganie podobieństw ludzi na świecie (budowa ciała, potrzeby, które odczuwają, podobne zajęcia i zabawy dzieci. Budzenie poszanowania prawa innych ludzi do odmienności”.

Projekt International Kindergarten w Niepublicznym Przedszkolu Ciuchcia Puch Puch Bielany – opis warsztatów

Tygodniowe warsztaty wielokulturowe International Kindergarten w Niepublicznym Przedszkolu Ciuchcia Puch Puch Bielany odbyły się w dniach 13–17 kwietnia 2015 r.

Na początku marca 2015 r. dyrekcja przedszkola otrzymała Curriculum Vitae oraz plany warsztatów od dwóch praktykantek wybranych przez AIESEC Polska: Kholoud Taher Torkia z Egiptu oraz Qinghuai HE z Chin. Praktykantki przed przybyciem do przedszkola prowadziły już wspólnie pięć warsztatów i był to dla nich przedostatni tydzień przed zakończeniem praktyk w Polsce. Obie panie wybrały Polskę, ponieważ, jak twierdziły, nigdy wcześniej nie były w Europie Środkowo-Wschodniej, a ich znajomi z dużą sympatią wypowiadali się o naszym kraju, szczególnie podkreślając dobrą znajomość języka angielskiego wśród Polaków i gościnność w stosunku do obcokrajowców. Praktykantki nie pracowały wcześniej z dziećmi, jednak program praktyk AIESEC wydał im się atrakcyjny. Kholoud ukończyła studia licencjackie w zakresie zarządzania w biznesie, a Qinghuai obroniła licencjat z ekonomii.

Przed rozpoczęciem warsztatów wielokulturowych przygotowany został grafik zajęć z wyszczególnionym czasem pracy praktykantek w każdej grupie przedszkolnej. W odwiedzionym przedszkolu są dwie grupy trzylatków: „Misie” i „Słoneczka” oraz jedna grupa czterolatek „Kangurki”, z którymi każdego dnia wolontariuszki spędziły pół godziny; dwie grupy pięcioletków: „Motylki” i „Gwiazdki” oraz jedna grupa sześciolatek „Kotki” – w tych grupach zajęcia z zagranicznymi gośćmi były dwa razy dłuższe i trwały godzinę zegarową. Każda grupa liczy od 12 do 18 dzieci.

Poniedziałek – pierwszy dzień warsztatów wielokulturowych w Przedszkolu Ciuchcia Puch Puch upłynął na wzajemnym poznaniu praktykantek oraz dzieci. Trzylatki w większości po raz pierwszy gościły zagranicznych studentów i początkowo z nieufnością podchodziły do przybyłych. Starsze dzieci, w szczególności sześciolatki, same szukały kontaktu i zadawały prowadzącym pytania pogłębiające poruszoną tematykę. Na początku wolontariuszki przedstawiły się dzieciom w swoim ojczystym języku oraz poprosiły o to samo. Po czym nastąpiła krótka prezentacja krajów – Egiptu i Chin. Po prezentacji multimedialnej dzieci zostały zaproszone do stolików, aby wykonać flagę Chin lub Egiptu – do wyboru. Na sam koniec pierwszego dnia zajęć wolontariuszki jeszcze raz poprosiły o powtórzenia imion dzieci i napisały je po arabsku oraz chińsku na jednej

kolorowej naklejce, którą dzieci z dumą nosiły na piersi do końca dnia. Zajęcia w każdej grupie przebiegały według przedstawionego schematu. W grupach starszych – pięcioletkach i sześciolatkach nauczyciel wspierający gości starał się jak najmniej tłumaczyć z języka angielskiego na język polski, aby zmobilizować dzieci do sprawdzenia swoich kompetencji językowych. Początkowo pojawiła się ciekawa sytuacja: dzieci były przekonane, że panie, które je odwiedziły mówiące po angielsku jednocześnie rozumieją język polski. Dzieci utożsamiały praktykantki ze swoim nauczycielem – lektorem języka angielskiego, który rzeczywiście mówi tylko po angielsku, ale ponieważ jest Polakiem, doskonale rozumie potrzeby zakomunikowane po polsku. Było to dla dzieci zaskoczeniem, gdy ani Kholoud ani Qinghuai nie rozumiały pytań zadanych po polsku. W każdej grupie przedszkolnej znalazła się choć jedna osoba, która była na wakacjach w Egipcie oraz w grupie sześciolatek dziewczynka – Zoja była również w Chinach. Dzieci z przyjemnością opowiadały swoje wrażenia z odwiedzin w krajach gości. Podczas prezentacji krajów, młodsze dzieci najbardziej zainteresowały chińskie pandy i egipskie wielbłądy, a starsze – smok chiński i Wielki Mur Chiński. Starszaki zadawały bardzo dużo interesujących pytań, jak na przykład: „Jak długi jest Mur Chiński?”, „Czy te smoki są dobre czy złe?”, „Czy w Egipcie ciągle jeździ się na wielbłądach?”. W związku z tym, że starszaki bardzo często pracują w przedszkolu metodą projektów badawczych, zadawanie pytań nie sprawiało im najmniejszych problemów.

W trakcie pierwszego dnia zajęć pojawił się jeszcze jeden problem – dzieci, ani nawet nauczyciele nie byli w stanie zapamiętać imion praktykantek. W związku z tym, aby ułatwić kontakty praktykantki uznały, że przedstawią się jeszcze raz, używając swoich łatwiejszych, jak określili, bardziej europejskich imion. Chinka Qinghuai przedstawiła się imieniem Vivian, a Egipcjanka Kholoud poprosiła, aby nazywano ją zdrobniale – Lou. Dzięki temu prostemu zabiegowi zmniejszył się dystans przede wszystkim między nauczycielami, którzy zaczęli zwracać się do gości po imieniu.

We wtorek Lou i Vivian postanowiły zaprosić dzieci w podróż do starożytnego Egiptu oraz starożytnych Chin opowiadając o tradycyjnych strojach, tańcach, muzyce i zwyczajach. Zajęcia rozpoczęły od prezentacji multimedialnej uwzględniającej zdjęcia starożytnych budowli i ważnych postaci, takich jak Chiński Cesarz, Kleopatra i Faraon. Dzieciom bardzo spodobał się makijaż oczu Faraona, który zauważyły, że wygląda tak samo, jak makijaż Lou. Dzieci obejrzały także krótkie filmiki pokazujące tradycyjne chińskie tańce.

Po statycznej części zajęć, Vivian zaprosiła dzieci do tańca. Nie był to co prawda tradycyjny chiński taniec, ale według zapewnień Vivian, taniec ten jest

bardzo popularny wśród chińskich dzieci. Podstawowy dla tego tańca ruch polegał na tym, że jedna osoba ustawiała się za drugą, najpierw wystawiało się prawą nogę w bok, uderzając wpierw piętą, a dopiero później stawiając całą stopę na ziemi. Następnie lewą, w taki sam sposób. Kolejna tura polegała na dwukrotnym wystawieniu prawej i powtórzeniu tego samego z lewą. W taki sposób „wąż” posuwa się do przodu. Zabawa bardzo się dzieciom spodobała. Była dostosowana nawet do trzylatków i z powodzeniem nauczycielki bawiły się w nią z dziećmi w kolejnych dniach. Zakończenie drugiego dnia warsztatów zdominowała chińska wycinanka. Vivian przygotowała kilka wzorów – łatwiejsze, o prostszych krawędziach do wycięcia dla trzy- i czterolatków oraz bardziej zaawansowane dla pięcio- i sześciolatków. Wycinanka polegała na jednoczesnym przecinaniu dwóch złożonych kartek tak, aby powstały symetryczne wzory po obu stronach wycinanki.

W grupie pięcio- i sześciolatków, podczas godzinnych warsztatów praktykantki znalazły również chwilę, aby nauczyć dzieci podstawowych zwrotów w rodzimych językach. Z większą łatwością przychodziła dzieciom nauka arabskich cyfr. Jednak ulubieńcem sześciolatków okazał się zwrot w języku chińskim „ni hao” („dzień dobry, cześć”), który w brzmieniu skojarzył się dzieciom z imieniem Michał. Przez kilka kolejnych dni dzieci witały się tylko po chińsku, szczególnie ze swoim kolegą z grupy – Michałem.

Wychowawczynie grupy trzylatków „Misiów” – pani Marzena zapytała swoich podopiecznych, jak myślą, dlaczego pani Lou z Egiptu nosi na głowie w pomieszczeniu chustę. Odpowiedzi na to pytanie padały bardzo różne: „ponieważ pani jest zimno”, „bo świeci słońce, a pani już za bardzo się opaliła”, „to starsuszka”, „ładnie wygląda”. Dzieci odpowiadały z przekonaniem, jednak bez ekscytacji. Uważały to za normalne, że pani ma chustę i nie dostrzegały w tym nic nadzwyczajnego. Lou wytłumaczyła dzieciom, że taki jest zwyczaj u niej w kraju, że kobieta w otoczeniu mężczyzn zawsze nosi chustę. Jedynie wśród najbliższych może ją zdjąć. W grupie starszaków wychowawczynię również zastanowił brak pytań o nakrycie głowy gościa z Egiptu. Postanowiła, podobnie jak pani Marzena, zainteresować dzieci tym zagadnieniem. Odpowiedzi były zbliżone do odpowiedzi trzylatków, jednak pojawiły się też inne. Według dzieci, pani Lou z Egiptu nosi chustę na głowie, ponieważ: „pani jest zimno”, „w Egipcie jest ciepło, a u nas pada deszcz, więc nie chce zmoknąć”, „pani się dziś nie czesała”, „pani ma brudną głowę”, „bo w Egipcie wszystkie panie tak noszą, tata tak mówił, jak byłam tam w wakacje”. Starszaki dopiero po zadaniu pytania przez nauczycielkę, zdawały się dostrzec chustę na głowie gościa. Zainteresowanie tajemniczym nakryciem głowy Egipcjanki pojawiło się dopiero

z zainicjowaniem tematu przez wychowawczynię. Lou powiedziała dzieciom, że chusta ta nazywa się *hidżab* i zgodnie z religią, którą wyznaje może ją zdjąć tylko w towarzystwie kobiet. Dziewczynki zaczęły chichotać i żartować, że chłopcy mają wyjść z sali, żeby one mogły zobaczyć Lou bez nakrycia głowy. Lou od razu przystała na pomysł dziewczynek. Chłopcy razem z wychowawczynią wyszli na chwilę na korytarz. Przez dziurkę od klucza próbowali podejrzeć gościa, jednak nauczycielka wytłumaczyła chłopcom, że należy szanować kulturę i religię drugiej osoby. Dziewczynki w tym czasie obserwowały cały proces zdejmowania *hidżabu* i czuły się wyróżnione, że mogą zobaczyć Lou bez nakrycia głowy. Po prezentacji chłopcy wrócili do sali.

W środę praktykantki postanowiły przybliżyć dzieciom kuchnię swoich krajów. Vivian pokazała dzieciom film, w którym chiński cukiernik przygotowywał pączki i pierogi z mąki ryżowej z nadzieniem z czarnego sezamu, a następnie przystąpiła do nauki jedzenia pałeczkami. Każde dziecko mogło spróbować unieść lekkie przedmioty za pomocą pałeczek. Dzieci dowiedziały się również, że w kulturze chińskiej bardzo ważne jest, aby nie bawić się jedzeniem oraz nie należy wbijać pałeczki w potrawy. W nagrodę za wytrwałość przy nauce jedzenia pałeczkami Chinka poczęstowała dzieci słodkim przysmakiem – batonikiem ryżowym z miodem i orzeszkami. Dla odważnych praktykantka przygotowała też tofu. Niewielu chętnych zdecydowało się spróbować chiński przysmak. Jednak ci najodważniejsi zgodnie wskazali słodki batonik, jako danie smaczniejsze. W grupach, w których praktykantki miały do zagospodarowania 60 minut – zdecydowały się również na przyrządzenie wspólnie z dziećmi *Kuszari* – egipskiego dania przyrządzanego z mieszanki egipskiej fasoli i soczewicy (Lou przywiozła puszkę fasoli z Egiptu) oraz duszonych na oliwie pomidorów.

Dzieci z dużym zainteresowaniem przyrządzały danie, jednak, gdy przyszło do próbowania, nie były takie chętne. Okazało się, że słodkie przysmaki Chinki znalazły większą rzeszę amatorów, niż egipskie danie na słono. Lou opowiedziała dzieciom o odżywczych właściwościach tego najpopularniejszego egipskiego dania.

Czwartek to dzień wspólnych zabaw. Tego dnia praktykantki pokazały, w jakie zabawy bawią się przedszkolaki w ich krajach. Vivian zaprosiła dzieci do zabawy „przyczep nos”. Dzieci najpierw rysują dużą twarz na brystolu. Rysują oczy, uszy, usta, włosy, brwi, ale nie umieszczają na niej nosa. Następnie nauczyciel wiesza brystol na ścianie sali. Zadaniem ochotnika jest przyczepienie do twarzy nosa. Musi to zrobić z zawiązanymi oczami słuchając tylko podpowiedzi kolegów. Zabawa bardzo się spodobała dzieciom. Starszaki jednak bardzo szybko zmieniły zasady gry i myliły kolegów, aby ci przyczepiali nos w najdziw-

niejszych miejscach, na pewno nie na miejscu nosa. Dla młodszych przedszkolaków Lou przygotowała kolorowaną przedstawiającą piramidy i wielbłąda, a dla starszych „magiczny dywan” – papierową przeplataną. Pięciolatki z dużym zainteresowaniem przeplatały kolorowe paski papieru przez ponacinane kwadraty.

Ostatni dzień był zarazem wydarzeniem kulminacyjnym warsztatów. Każda grupa wykonała tego dnia dwa plakaty – o Chinach i Egipcie, a starszaki stworzyły oryginalne naszyjniki inspirując się naszyjnikami starożytnych Egipcjan. Podczas pracy nad plakatem Chin przedszkolaki wspierała Vivian, a Egiptu Lou. Obie praktykanki bardzo się zaangażowały w pomoc przy rysowaniu, przyklejaniu oraz pisaniu imion dzieci na plakatach w języku arabskim i chińskim. Przedszkolaki z uwagą śledziły ruchy rąk praktykantek podczas podpisywania plakatu. W każdej grupie pięciolatek oraz sześciolatek dzieci zauważyły, że po arabsku pisze się w odwrotną stronę niż po polsku – od prawej do lewej oraz, że po chińsku jeden znak może oznaczać całe imię.

Analiza wyników badań i wnioski końcowe

Podczas prowadzonych badań autorka starała się znaleźć odpowiedź na pytanie: jakie są możliwości edukacji wielokulturowej w przedszkolu?

Po obserwacji warsztatów wielokulturowych International Kindergarten oraz analizie wywiadów z nauczycielami autorka zauważyła, że wolontariusze uczestniczący we wspomnianym projekcie nie mieli wystarczającego przygotowania metodycznego i merytorycznego do prowadzenia warsztatów. Wolontariusze nie pracowali wcześniej z dziećmi, co również zostało ujęte w curriculum vitae obu praktykantek. Przed warsztatami praktykanki nie zostały również przygotowane do pracy w przedszkolu. Wiadomości o dzieciach w wieku przedszkolnym oraz kulturze Polski praktykanki czerpały jedynie z wiedzy powszechnej. Na brak znajomości prawidłowości rozwoju dzieci w wieku przedszkolnym podczas wywiadu wskazała również nauczycielka grupy 3-latków – pani Sylwia: „Myślę, że zajęcia przeprowadzane były spontanicznie. Panie praktykanki nie bardzo orientowały się w tym, co trzylatki potrafią. Gdy powiedziałam im, że dzieci nie rozróżniają prawej i lewej strony, były bardzo zdziwione. Dla nich wydawało się oczywiste, że dzieci takie rzeczy potrafią”.

Zajęcia, w opinii nauczycieli wychowania przedszkolnego, raczej były dostosowane do wieku dzieci. W organizacji warsztatów czynny udział brał asystent

dyrektora, który opracował grafik warsztatów, tak więc odgórnie narzucił praktykantom czas trwania zajęć w każdej grupie wiekowej wydłużając zajęcia w najstarszej grupie wiekowej do godziny zegarowej oraz ograniczając czas trwania zajęć w najmłodszych grupach do 30 minut, co zostało pozytywnie ocenione przez nauczycieli polskojęzycznych.

Nauczyciele wychowania przedszkolnego łączyli brak przygotowania metodycznego z brakiem przygotowania merytorycznego. Według pani Ewy – wychowawcy grupy 5-latków „praktykantki przyjechały tak, jakby prowadziły zajęcia będąc rzucone, powiem kolokwialnie, na głęboką wodę. Myślę, że nie miały doświadczenia w pracy z taką grupą wiekową dzieci i przez to nie były przygotowane. Wyglądało to tak, jakby na miejscu wymyślały to, co za chwilę przeprowadzą”. Pozostali nauczyciele również wskazywali na niedostateczne przygotowanie praktykantów do prowadzenia zajęć.

Warsztaty wielokulturowe International Kindergarten prowadzone są według stałego schematu. Pierwszego dnia wolontariusze zapoznają się z dziećmi, odbywa się prezentacja symboli narodowych krajów. Drugiego dnia prezentowane są najbardziej charakterystyczne miejsca, postaci, flora i fauna – praktykanci odwołują się do wiedzy dzieci o danym kraju oraz wprowadzają nowe treści. Trzeciego, czwartego i piątego dnia najczęściej pojawiają się zajęcia o języku, jedzeniu, najpopularniejszych zabawach dzieci w krajach gości oraz o tańcach (muzyce). Jednak jest to jedynie bardzo ogólny schemat, wszystkie aktywności w ramach tego planu warsztatów dobierane są przez samego praktykanta. Pozwala to na dużą dowolność w podejściu merytorycznym oraz metodycznym. Taka dowolność jest dla prowadzącego warsztaty możliwością do zaprezentowania tego, co według niego będzie najlepsze dla dzieci, a jednocześnie wiąże się to z odpowiedzialnością za powodzenie całych warsztatów. Podczas warsztatów International Kindergarten w Niepublicznym Przedszkolu Ciuchcia Puch Puch praktykanci prowadzili zajęcia przy wykorzystaniu metod opartych na słowie: pogadanki, wykładu, metod aktywizujących: burzy mózgow, zabawie tanecznej, zabawie „przyczep nos” oraz metod opartych na praktycznej działalności uczniów: warsztatów plastycznych i artystycznych, wspólnym gotowaniu Kuszari oraz wykonywaniu plakatów, które miały podsumować warsztaty. Praktykantki przeważnie dbały o różnorodność dobieranych aktywności, jednak z trudnością przychodziło im indywidualizowanie zajęć do danej grupy. Warto zauważyć również, że przed rozpoczęciem warsztatów wolontariuszki nie otrzymały żadnych informacji dotyczących zainteresowań, aktualnie prowadzonych treści nauczania w grupach, oczekiwań przedszkola względem zajęć, czy wskazówek dotyczących zasad panujących w przedszkolu.

Zabawy ruchowe, taneczne oraz wspólne gotowanie potraw, zostały wskazane przez nauczycieli wychowania przedszkolnego uczestniczących w zajęciach jako najbardziej atrakcyjne dla dzieci. Podczas zajęć wykorzystujących ruch, dzieci były najaktywniejsze. Również zajęcia plastyczne zostały wysoko ocenione przez nauczycieli.

Warsztaty International Kindergarten w przedszkolu trwały pięć dni. W trakcie warsztatów dzieci wykazywały duże zainteresowanie kulturą Chin oraz Egiptu. Przedszkolaki każdego dnia opowiadały rodzicom o zajęciach prowadzonych przez gości, a po ich wyjeździe przez następny tydzień, gdy wspólnie wykonane plakaty jeszcze wisiały na korytarzu, odwoływały się do spotkań z praktykantami. Jednak czy dzieci przyswoiły wiedzę przekazaną przez praktykantki? Opinia nauczycieli dotycząca efektywności zajęć jest podzielona. Według wszystkich nauczycieli uczestniczących w warsztatach – International Kindergarten to dobre źródło poznania innej kultury, wielokrotnie nauczycielki wychowania przedszkolnego podkreślały, że dzięki warsztatom dzieci wiedzą, że oprócz Polaków, są jeszcze inne narody, a w przypadku spotkania z osobą z innego kręgu kulturowego, dziecko łatwiej zaakceptuje drugą osobę. Na pytanie: „Czy według Pani dzieci przyswoiły wiedzę przekazaną przez praktykantki? W jakim stopniu?” nauczycielki odpowiadały przede wszystkim, że gdyby zapytały dzieci tuż po warsztatach, to dzieci pewnie by opowiedziały im o przebiegu zajęć, o tym, czego się dowiedziały, jednak po pewnym czasie dzieci raczej nie pamiętają warsztatów, najwyżej pojedyncze słówka: powitanie, czy nazwa koloru.

Wywiady z nauczycielami wykazały również, że warsztaty wielokulturowe International Kindergarten zostały potraktowane przez nauczycieli wychowania przedszkolnego jako jednorazowa, tygodniowa atrakcja, po skończeniu której już się do niej nie nawiązuje: „Myślę, że ciężko to sprawdzić. My nie sprawdzaliśmy tego, więc nie mogę odpowiedzieć na to pytanie”, „Nie pytałam. Gdybym zapytała, to może ktoś by coś opowiedział”. „To jest bardzo trudne pytanie. Myślę, że gdybym zapytała dzieci na dzień po zakończeniu warsztatów, coś by pamiętały. Jednak po pewnym czasie od warsztatów już nie. Są to na tyle młode umysły, że czasami jest temat, który ich zainteresuje i długo go pamiętają i wiedzę mogą powiedzieć, że posiadły. Ale gdy temat ich nie zainteresuje, jest dla nich ciężki, czy nie wyszedł od dzieci, jest niezapamiętany”.

Badania wykazały, że wszyscy nauczyciele podkreślają potrzebę realizacji edukacji wielokulturowej w przedszkolu: „Edukacja wielokulturowa jest potrzebna. Poszerza horyzonty, uczy tolerancji, uczy dzieci współdziałania z innymi bez barier kulturowych i to jest bardzo istotne”; „[...] jest potrzebna.

Najważniejsze? To, aby zauważyć, że jesteśmy różni, ale każdy z nas jest człowiekiem, jest inny, ale każda kultura wnosi coś w rozwój. Dzięki temu możemy się czegoś nowego dowiedzieć i przez to wnieść coś w kulturę drugiego człowieka”; „Ważne, aby dzieci od najmłodszych lat były świadome, że wśród nas są ludzie z różnych kultur, z inną karnacją. To ważne, żeby dzieci wiedziały, że oprócz Polaków istnieją inne narodowości”; Dzięki edukacji wielokulturowej dzieci uczą się tolerancji. Dowiadują się, że każdy jest inny, można inaczej wyglądać, mówić w innym języku, co innego lubić, inaczej się bawić. I nie znaczy to, że ta inna osoba jest zła, niegrzeczna, nie miła. To jest bardzo ważne, żeby w przyszłości dziecko miało taką wiedzę, że jak dorośnie może spotkać podobną osobę i nie będzie dla niego już taka obca”; „Jak najbardziej jest potrzebna. Poszerza nasze horyzonty i uczy otwartości na inne kultury i innych ludzi. Taka otwartość może pomóc im w przyszłości. Będą odważniejsze i bardziej tolerancyjne”.

Celem niniejszych badań było wykazanie, jakie są możliwości edukacji wielokulturowej w przedszkolu. Z przedstawionych badań wynika, że edukacja wielokulturowa może i powinna być realizowana na wiele różnych sposobów – w zależności od wieku dzieci oraz ich możliwości.

Możliwości dla edukacji wielokulturowej w przedszkolu wspierane są przez nauczycieli zauważających potrzebę jej realizacji. Jednak samo zauważenie potrzeby edukacji wielokulturowej, czy zaproszenie raz na jakiś czas przedstawicieli innej kultury, czy nawet zorganizowanie warsztatów wielokulturowych International Kindergarten bez zaangażowania nauczycieli wychowania przedszkolnego mija się z celem. W omawianych badaniach wszyscy nauczyciele podkreślili potrzebę edukacji wielokulturowej, większość, mimo pewnych niedociągnięć programu International Kindergarten przyznało, że program powinien być kontynuowany w kolejnych latach, jednak żaden nauczyciel, po wyjeździe gości, nie wrócił do tematu minionych warsztatów, nie rozmawiał z dziećmi o ich wrażeniach, spostrzeżeniach, tak, aby lekcja wielokulturowości pozostała na dłużej w ich pamięci. Nauczyciele nie wspierali tworzących się u dzieci refleksji po spotkaniu. Również w trakcie trwania warsztatów nauczyciele nie czuli się współodpowiedzialni za proces dydaktyczny, ograniczali się jedynie do asystowania praktykantom.

Analiza zebranego materiału badawczego skłoniła autorkę do sformułowania następujących ustaleń:

1. Edukację wielokulturową przedszkole można prowadzić wielotorowo: korzystając z programów zewnętrznych (m.in. AISEC International Kindergarten), cyklicznych lekcji kulturoznawczych (m.in. Muzeum Etnograficzne,

Fundacja Edukacji Międzykulturowej), organizując spotkania z podróżnikami, czy przedstawicielami danej kultury w ramach własnej działalności przedszkolnej, prowadząc zajęcia z edukacji wielokulturowej (ujęte w programie wychowania przedszkolnego).

2. Nauczyciele wychowania przedszkolnego dostrzegają potrzebę edukacji wielokulturowej w przedszkolu, jednak nie wychodzą z inicjatywą prowadzenia zajęć.
3. Nauczyciele wychowania przedszkolnego nie angażują się w pracę w trakcie trwania warsztatów wielokulturowych International Kindergarten oraz po ich zakończeniu. Dla nauczycieli warsztaty wielokulturowe International Kindergarten były jednotygodniowym wydarzeniem, do którego później nie nawiązywali.
4. Wolontariusze prowadzący warsztaty International Kindergarten nie posiadają wystarczającej wiedzy metodycznej oraz merytorycznej do prowadzenia warsztatów wielokulturowych. Pomimo to nauczyciele wychowania przedszkolnego uważają, że projekt International Kindergarten powinien być kontynuowany w następnych latach.
5. Wolontariusze International Kindergarten mają dużą swobodę prowadzenia zajęć w ramach ogólnego schematu narzuconego przez AIESEC. Wolontariusze nie zawsze potrafią dokonać prawidłowego wyboru metod pracy do danej grupy dzieci.

Na podstawie poczynionych obserwacji i ustaleń autorka sformułowała następujące wnioski:

1. Przedszkole powinno korzystać z wszystkich możliwości edukacji wielokulturowej, zarówno w ramach zewnętrznych programów, jak również działań wewnętrznych placówki.
2. Realizując edukację wielokulturową w przedszkolu potrzebna jest całkowita aktywizacja ze strony nauczyciela. Edukacja wielokulturowa nie może być zamknięta w granicach jednych zajęć, powinna wykraczać poza sztywne ramy, oddziałując na wszystkie sfery edukacji przedszkolnej. Edukacja wielokulturowa może być realizowana zarówno podczas zajęć wynikających z programu wychowania przedszkolnego, jak i swobodnej zabawy, czy czynności codziennych. Edukacja wielokulturowa może być codziennym dodatkiem do zajęć.
3. Istnieje potrzeba przygotowania nauczycieli do prowadzenia edukacji wielokulturowej w przedszkolu: znajomości zagadnień z zakresu edukacji wielokulturowej, rozbudzenia w nauczycielach chęci podejmowania inicjatywy w poznawaniu innych kultur i wyjaśnianiu ich dzieciom.

4. Warto zwrócić uwagę na sposób rekrutowania oraz szkolenia wolontariuszy biorących udział w programie AIESEC International Kindergarten oraz zapewnienie wolontariuszom cyklu szkoleń przed rozpoczęciem prowadzenia warsztatów wielokulturowych.
5. Wskazany jest kontakt z wolontariuszami AIESEC International Kindergarten przed rozpoczęciem warsztatów, przedstawienie oczekiwań przedszkola i udzielenie informacji dotyczących grup, z którymi będą pracować wolontariusze. Warto również zadbać, aby oprócz nauczyciela języka angielskiego, również nauczyciel wychowania przedszkolnego w trakcie trwania warsztatów stale wspierał wolontariuszy współprowadząc zajęcia.

Edukacja wielokulturowa w przedszkolu nie tylko możliwa jest do realizacji, ale odgrywa również niezwykle ważną rolę w procesie przygotowania dziecka do nawiązywania kontaktów z drugim człowiekiem. Przedszkole jawi się jako pierwsze miejsce, w którym z powodzeniem można uczyć postawy poszanowania wartości, jaką jest wielokulturowość. Wartość ta jest również celem współczesnej edukacji – akceptacji i szacunku wobec odmienności kulturowej rzeczywistego świata. Dla osiągnięcia sukcesu tj. przygotowania dziecka do otwartości na inność w dalszym życiu ważne jest, aby edukacji wielokulturowej towarzyszyło zachowanie różnorodności metod pracy oraz stworzenie własnej wewnętrznej kultury placówki, w której edukacja ta, nie będzie jedynie zamknięta w treści programu wychowania przedszkolnego, a opierać się będzie na pewnej misji. Do zrealizowania misji niezbędna będzie odpowiednia postawa nauczycieli – otwartość, pełne zaangażowanie i chęć poznawania oraz przybliżania dzieciom wielokulturowość świata. Ważne, aby nauczyciele w pełni zrozumieli, że to właśnie od nich samych, od ich zachowania zależy powodzenie edukacji wielokulturowej w przedszkolu.

Odpowiednie przygotowanie nauczycieli jako ludzi otwartych na drugiego człowieka jest więc warunkiem sukcesu wprowadzenia edukacji wielokulturowej. Nauczyciele w dużej mierze czerpią wiedzę z otaczającego świata, z mass-medium. Posiadają tzw. wiedzę potoczną i kierują się stereotypami. Nauczyciele biorący udział w badaniu prowadzonym przez autorkę tego artykułu jednoznacznie potwierdzili potrzebę edukacji wielokulturowej w przedszkolu, jednak nie na tyle, aby przejawiać inicjatywę do działania w tym obszarze. Cytując za Barbarą Dobrowolską „pojawia się zatem potrzeba **nowego profesjonalizmu**, wymagającego przyjęcia innej koncepcji kształcenia akademickiego i samej praktyki pedagogicznej” (Dobrowolska 2015: 48). Nowy profesjonalizm swoim zasięgiem objąć powinien nie tylko samych nauczycieli, ale również podejście

organizatorów, chyba najbardziej rozpowszechnionych w Polsce warsztatów wielokulturowych International Kindergarten oraz rodziców dzieci, dla których, chociażby w trosce o wychowanie własnych dzieci, wielokulturowość powinna być wartością należycie pielęgnowaną.

Bibliografia

- Dobrowolska B. 2015. *Postawy nauczycieli wobec edukacji międzykulturowej a kultura szkoły*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków, s. 48–50.
- Golka M. 1997. *Oblicza wielokulturowości*, [w:] *U progu wielokulturowości. Nowe oblicza społeczeństwa polskiego*, red. M. Kempny, A. Kapciak, S. Łodziński, Oficyna Naukowa, Warszawa, s. 55–56.
- Kamińska K. 2005. *W stronę wielokulturowości w edukacji przedszkolnej*, WSIP, Warszawa, s. 18–19.
- Nikitorowicz J. 2009. *Edukacja regionalna i międzykulturowa*, Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, Warszawa, s. 17–38.

Źródła internetowe

AIESEC, *historia*, dostępny na: <http://aiesec.pl/historia/> (otwarty 11.06.2017).